

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра соціології

ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана соціологічного факультету

В'ячеслав НІКУЛІН

28 червня 2024 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ”

(назва навчальної дисципліни)

другий (магістерський рівень вищої освіти)

рівень вищої освіти _____

галузь знань _____

спеціальність _____

освітня програма _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____

факультет _____

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

28 червня 2024 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сорока Юлія Георгіївна – доктор соціологічних наук, доцент, професор закладу вищої освіти кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

від 12 червня 2024 року, протокол № 15

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Культурологія»

Гарант освітньої програми
«Культурологія»

Ярослав БІЛИК

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

19 червня 2024 року, протокол № 10

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологія культури» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістрів_ спеціальності 034 – Культурологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є культура в соціологічному її розумінні в перспективі процесів відтворенні влади та нерівності в суспільстві.

В умовах здійснення **дистанційного навчання** дисципліна «Соціологія культури» вивчатиметься виключно онлайн. Лекції за навчальною дисципліною проводитимуться із застосуванням платформи GOOGLE MEET з використанням постійного посилання. 25-30% часу кожної лекції присвячено для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу. Семінарські заняття проводитимуться в дистанційній формі із застосуванням створеного на платформі Moodle та сертифікованого в Харківському національному університеті дистанційного курсу «Соціологія культури». Зворотний зв'язок з викладачкою впродовж курсу здійснюватиметься також за допомогою групи в TELEGRAM та електронної пошти. Адреса викладачки yuliya.soroka@karazin.ua

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування профільних компетентностей з соціології культури, а саме застосування понять та концепцій соціології культури задля забезпечення розуміння сучасного полікультурного суспільства, культурних механізмів влади та формування на їх основі чутливості до питань дотримання прав та свобод особи, толерантності, протидії дискримінації.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування профільних компетентностей з соціології культури з визначення, розпізнавання й критики культурних механізмів влади та спроможність самостійної орієнтації в ситуаціях їх реалізації;
- формування загальних компетенцій: здатність до навчання; здатність до застосування знань на практиці; навички управління інформацією, здатність до самостійної роботи; робота в групі; здатність до організації та планування.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
20 год.	6
Практичні, семінарські заняття	
10 год.	2
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
90 год.	90
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, здобувачі повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання на практиці.

ЗК 8. Здатність до критики і самокритики.

Фахові компетентності спеціальності:

ФК 2. Розуміння принципів культурологічного аналізу, принципів філософії культури, семіотики культури, герменевтики, культурної антропології та візуальних досліджень.

ФК 6. Вміння застосовувати знання найважливіших концепцій, принципів і теорій культурології для вирішення прикладних культурологічних задач;

ФК 7. Компетентності з інтерпретації, герменевтичного і культурологічного аналізу;

ФК 10. Навички самостійної роботи з феноменами культури та культурними інституціями, з дослідницькою літературою

ФК 13. Здатність самостійно висувати та аргументувати культурологічні теорії;

Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

ПРН 3. знати основні закономірності розвитку та сучасні досягнення культурологічної думки

ПРН 6. мати навички з соціально-гуманітарних та інформаційних технологій в обсязі, необхідному для використання їх методів в обраній професії культуролога

ПРН 10. уміти навчатись і працювати самостійно, мати спроможність генерувати нові ідеї та теорії

ПРН 14. демонструвати здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння й навички в галузі культурологічних дисциплін для дослідження та прогнозування розвитку суспільних явищ і процесів

ПРН 15. демонструвати здатність використовувати професійно-профільовані знання для узагальнення сучасних досягнень науки, філософії, мистецтва та суспільної думки

ПРН 16. використовувати знання, уміння і практичні навички в галузі культурології, теорії та філософії культури, історії культури, етики, естетики, культурної антропології та суміжних гуманітарних галузей знання при проведенні культурологічних досліджень

В результаті опанування курсу студентки та студенти мають **знати**: основні поняття та концепції соціології культури щодо співвідношення суспільства та культури, культурних механізмів влади, полікультурного суспільства; **вміти**: застосовувати ці категорії та концепції в поясненні реальних соціокультурних процесів, логічно та осмислено викладати свою позицію в письмовому науковому тексті та усному виступі, формувати власну поведінку в ситуаціях культурної неоднорідності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада.

Соціологія культури: коротка історія дисципліни

Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури

Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність

Феномен влади, прями й дискурсивні влади

Поняття культурних механізмів влади

Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади

Символ як елемент культури.

Символічний простір, символічна влада, символічна боротьба, символічний капітал.

Символ в процесах номінації, класифікації, кодифікації.

Полікультурне суспільство як простір сучасного існування символів.

Концепти осягнення культурного розмаїття.

Культурне розмаїття та розвиток суспільства.

Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади

Соціологічне визначення ритуалу.

Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти.

Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята.

Ритуали в процесах легітимації влади.

Інший в перспективі полікультурного суспільства.

Соціокультурна номенклатура Іншого.

Діалог як соціальна технологія в культурно розмаїттому суспільстві.

Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади

Міф в культурі. Характеристики міфологічного мислення.

Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом.

Міф та цінності.

Міфологічне мислення та явище натуралізації.

Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст.

Мова ворожнечі як соціокультурний феномен.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Лекція 1	29	5	2			22	29	1				28
Лекція 2	31	5	3			23	31	2	1			28
Лекція 3	29	5	2			22	29	1				28
Лекція 4	31	5	3			23	31	2	1			28
<i>Усього годин</i>	120	20	10			90	120	6	2			112

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин: денна форма	Кількість годин: заочна форма
1	Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	2	
2	Символ у відтворенні нерівностей та влади	3	1
3	Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	2	
4	Міф у відтворенні нерівностей та влади	3	1
	Загалом:	10	2

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин: Денна форма	Кількість годин: Заочна форма
1	Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	22	28
2	Символ у відтворенні нерівностей та влади	23	28
3	Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	22	28
4	Міф у відтворенні нерівностей та влади	23	28
	Загалом:	90	112

6. Індивідуальні завдання - не передбачені

7. Методи навчання та критерії оцінювання

Лекційні заняття проводяться у формі лекції-дискусії та містять розгляд викладачкою основних понять та концепцій курсу та їх зв'язків, обговорення студентами пропонуваніх викладачкою дискусійних питань.

Семинарські заняття мають різний зміст навчальної діяльності студентів: виступ у дискусії, усна доповідь, обговорення першоджерела, презентація творчого завдання.

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії з обов'язкової літератури має продемонструвати знання матеріалів лекції та обов'язкової літератури та вашу точку зору з дискусійного питання й аргументацію щодо неї. Максимальна кількість балів за виступ – 6 балів. **Критерії оцінювання виступу** в дискусії з обов'язкової літератури: знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади) - 2 бали; грамотність, самостійність – 2 бали; аргументованість – 2 бали.

Усна доповідь готується самостійно на основі прочитання джерела зі списку додаткової літератури. Тема доповіді обирається самостійно відповідно обраному джерелу. Доповідь має розширювати певні питання лекції за допомогою ідей та положень конкретного джерела. Очікується, що доповіді будуть відповідати на питання: що автор/авторка джерела додає до нашого бачення певного питання, які переваги ми отримуємо завдяки цьому? Максимальна кількість балів за доповідь – 8 балів. Тривалість доповіді – 10 хвилин, вона має виголошуватися авторкою/автором своїми словами, а не читатися з паперу, та може супроводжуватися візуальними або відео матеріалами. **Критерії оцінювання усної доповіді:** відповідність завданню – 4 бали, знання матеріалу джерела, самостійність, аргументованість, оригінальність.

Участь у семінарі з обговорення першоджерела передбачає попереднє (поза аудиторією) прочитання тексту першоджерела та виконання вже в аудиторії завдань з аналізу тексту, запропонованих викладачкою. Виступ в обговоренні першоджерела оцінюється в 6 балів. **Критерії оцінювання:** знання тексту першоджерела, вміння аналізувати (розділяти) текст та робити самостійні висновки.

Презентація творчого завдання. Творче завдання має на меті актуалізувати навички використання понять та ідей курсу в аналізі реальних подій та процесів. Творче завдання готується поза аудиторією та презентується усно на семінарі. Максимальна оцінка за презентацію творчого завдання – 6 балів. **Критерії оцінювання творчого завдання:** відповідність завданню, адекватність використання понять та ідей теми, аргументованість, оригінальність.

Протягом семестру пропонуються також **тестові завдання** з тем курсу. Виконання тестових завдань обов'язкове. Максимальна кількість балів за кожен з чотирьох тестів - 5 балів.

Письмовий іспит складається з тестових запитань з варіантами відповіді, запитань на пояснення та творчих завдань. Максимальна оцінка – 40 балів. Умовою допуску до іспиту є накопичення студенткою чи студентом протягом семестру не менше ніж 30 балів.

8. Методи контролю

Підсумковий контроль – *письмовий іспит*

Письмовий іспит складається з тестових запитань з варіантами відповіді, запитань на пояснення та творчих завдань. Максимальна оцінка – 40 балів. Умовою допуску до іспиту є накопичення студенткою чи студентом протягом семестру не менше ніж 15 балів.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № 1 (приклад)

1. Дайте розгорнуту відповідь на питання: Опишіть відомі вам напрями, в яких розвивалася соціологія культури. Як, на вашу думку, можна пояснити це розмаїття. Аргументуйте свою відповідь. (20 балів)

2. Творче завдання: Згадайте образ ворога з відомого вам художнього твору. Опишіть використання цього образу ворога як культурний механізм влади. Аргументуйте свою відповідь. (20 балів)

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Денна форма навчання

Виступи на семінарах	Виконання тестів	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
40	20	40	100

Заочна форма навчання

Виступи на семінарах	Виконання тестів	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
20	40	40	100

Кількість балів за роботу протягом семестру не має перевищувати 60. Бали, що перевищують 60, не враховуються.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
80-89	добре	
70-79		
60-69		
50-59	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Рекомендоване методичне забезпечення

10. Рекомендована література

Базова література

1. Сорока Ю. Соціологія культури : навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2015. 136 с.
1. Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології: Навчальний посібник. К.: Дух і літера, 2010. 164 с.
2. Гендер для медій. Підручник .../ За ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. К.: Критика, 2013. 220 с.
3. Якісні дослідження в соціологічних практиках : Навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К. : Інститут соціології НАН України, 2009. 400 с.

Першоджерела – в перекладі українською

1. The generic structure of sociocultural phenomena. In Sorokin P. *Society, Culture, and Personality: Their Structure and Dynamics, A System of General Sociology* (1947), Harper & Brothers Publishers:, New York & London
2. Society as an objective reality. In Berger, P. and Luckmann T. (1966) *The Social Construction of Reality*. Penguin Books.
3. Bourdieu P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, Vol. 7, No. 1, pp. 14-25.
4. Myth today. In Barthes R. (1972). *Mythologies*.
5. Miracles and Magic. In Duglas, M. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo* (1966)
6. Geertz, C. The Uses of Diversity. *Michigan Quarterly Review*, Winter 1986, p.105–123.
7. Simmel, G. "The Sociology of Conflict: II" *American Journal of Sociology* 9 (1903) : 672-689

Допоміжна література

1. Бурдьє П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія. Пер. з фр. А. Рябчук. Медуза, 2015. 224 с.
2. Бурлачук В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020 (3): 124-142
3. Герус О. Дискурс-аналіз комерційної реклами в контексті дослідження практик споживання. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2012 (2): 142-164
4. Зубарєв, О., Сорока Ю., Ситнік, О. (2021). «Казка про рибака й рибку», або феноменологія мрій підліткової молоді. *Український соціологічний журнал*, (24), 69-80.
5. Крепон М. Європейські іншості / пер. з фр. Київ : Український центр духов. культури, 2011. 184 с.
6. Касянчук, М. (2022). Мова ворожнечі щодо ЛГБТ в українських онлайн-медіях. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2, 138–161, <https://doi.org/10.15407/sociology2022.02.138>.
7. Максимович О. В. Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2018. № 39. С. 85-89.
8. Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології. Київ : КІС, 2011. 325 с.
9. Макеєв, С. (2023). Апологетика культури як апологетика війни: випадок Вернера Зомбарта. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 42–55, <https://doi.org/10.15407/sociology2023.01.42>.
10. Макеєв, С. (2024). Структурні особливості суспільства у стані винятковості: К. Маркс, К. Шміт, Дж. Агамбен. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 7–25, <https://doi.org/10.15407/sociology2024.01.7>.

11. Пивоварова Н.П., Титаренко В.В., Филипович Л.О. Релігійні меншини в Україні: актуальні проблеми. *Український соціум*. 2022, № 1 (80): 43–62.
12. Рабошук К., Чуприна Н., Шаповал А, Гаевая И. Мода как социальное проявление поп-арта. *Технології та дизайн*. 2017. № 1 (22).
13. Середа, П., Мальцева, К. (2022). Роль культурного та соціального капіталів у суб'єктивній оцінці здоров'я. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 1, 83–105.
14. Скокова Л. Культурна партиципація в Україні: бар'єри та стимули. *Український соціум*. 2018. № 2 (65). С. 66–82.
15. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 332 с.
16. Сорока Ю. Культурне розмаїття в соціологічній перспективі: полікультурне суспільство, влада, діалог. *The Ideology and Politic journal*, 2(21), 2022.
DOI: 10.36169/2227-6068.2022.02.00006
17. Танчер В. Культурна ідентичність в полікультурному суспільстві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2019. № 4. С. 271-285. Веб-ресурс. 21 Jul. 2020.
18. Танчер В. Колізія культурних ідентичностей у полікультурному суспільстві. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019 (4): 106-117.
19. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
20. «Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023»: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с.
21. Soroka Y., Kudriavtseva N., Danylenko I. Language and social Inequalities in Ukraine: Monolingual and Bilingual Practices. (2023). *The Ideology and Politics Journal — Issue 2 (24)*.
22. Фрейре П. Антидіалогова та діалогова теорії / П. Фрейре // Фрейре П. Педагогіка пригноблених ; пер. з англ. – К. : ЮНІВЕРС, 2003. – С.107–164.
23. Фуко, М. Правила промови. – К.: Дух і літера, 1993. – 61 с.
24. Шульга А. Легітимация и «легітимация»: феноменологический анализ / А. Шульга. – К. : ИС НАНУ, 2012. – С. 112–130.

Інформаційні ресурси

Соціологічний факультет ХНУ ім. В.Н. Каразіна	http://socio.karazin.ua/
Факультет соціології КНУ імені Т. Шевченка	http://www.soc.univ.kiev.ua/
Факультет соціальних наук та соціальних технологій НаУКМА	http://www.ukma.kiev.ua/ua/faculties/fac_soc/index.php
Кафедра історії і теорії соціології ЛНУ імені І.Франка	http://www.sociology-lnu.org.ua/
Підкаст з популярної соціології та сучасної історії “Правила гри”	https://www.youtube.com/channel/UC0VFSYYdY7vVqda5toDy0bw
Контур (переклади українською академічних текстів з соціальних наук)	https://kontur.media/
Журнал “The village”	https://www.the-village.com.ua/
Бібліотека ім. В.Г. Короленка	http://korolenko.kharkov.com/nov_catal.htm

Журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»	http://stmm.in.ua
Незалежний культурологічний часопис «Ї»	http://www.ji-magazine.lviv.ua/index.htm
Інститут соціології НАН України	http://www.i-soc.kiev.ua/institute/
Центр Разумкова	http://www.razumkov.org.ua/
Український Харків	http://kharkiv.dyvy.info/home
Журнал Український тиждень	http://www.ut.net.ua/index/
Газета День	http://www.day.kiev.ua/
Газета Дзеркало Тижня	http://www.dt.ua/
Українська служба ВВС	http://www.bbc.co.uk/ukrainian/
Українська служба радіо Свобода	http://www.radiosvoboda.org/
Інформаційний портал zaxid.net	http://www.zaxid.net/
Мистецький арсенал	https://artarsenal.in.ua/
Харківський Художній музей	http://www.artmuseum.kharkov.ua/ukr/index.htm
Львівська Національна Гелерея мистецтв	http://lvivgallery.org/
Портал «Музейний простір України»	http://prostir.museum/
Національний Художній музей України (м. Київ)	http://namu.kiev.ua/
Національна художня галерея (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.nga.gov/home.htm
Смітсонівські музеї (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.si.edu/Museums/
Британський Музей (м. Лондон, Великобританія)	http://www.britishmuseum.org/
Лувр (м. Париж, Франція)	http://www.louvre.fr/llv/commun/home.jsp